

Programma Slimme & Gezonde Stad

Mei 2016

Ministerie van Infrastructuur en Milieu

**Slimme &
Gezonde Stad**

Inhoud

• Vooraf	4
• Thema's	7
• Experimenten in Pilotsteden	19
• Netwerkbijeenkomsten	26
• Kennisontwikkeling	27

Vooraf

Samen met tal van betrokkenen wordt binnen het programma Slimme en Gezonde Stad gezocht naar slimme oplossingen voor een gezonde, duurzame en leefbare stad zonder hierbij nieuwe normen op te leggen. De deelnemende steden betrekken op hun beurt burgers en bedrijven in de stad bij de pilotprojecten. Ontwikkelen en delen van kennis en ervaring staan centraal.

De milieu-uitdagingen van de 21e eeuw vragen om een moderne aanpak. Het leven in de stad is de afgelopen decennia wel gezonder en veiliger geworden, maar het werk is nog niet af. Daarom moderniseert het kabinet het milieubeleid. Het kabinet wil daar burgers, bedrijven en andere overheden volop bij betrekken.

Het kabinet stelt in de Kamerbrief over de Modernisering van het Milieubeleid dat het belangrijk is de rol van onze (groeierende) steden te adresseren. Mensen wonen, werken en recreëren relatief dicht op elkaar en vormen steeds vaker netwerken die zorgen voor vernieuwing en verduurzaming. Ogenschijnlijk kleine initiatieven kunnen grote effecten hebben. Dat maakt onze steden in potentie tot sociale, technische en duurzame broedplaatsen en tot 'slimme' netwerken. Die kracht wil het kabinet benutten door mensen, ideeën en innovaties met elkaar te verbinden in een coalitie die werkt aan gezonde en slimme steden. Het gaat er daarbij om tot concrete acties te komen die de veiligheid, gezondheid en leefbaarheid in en om de steden verbeteren.

¹⁾ Tweede Kamer der Staten-Generaal, Vergaderjaar 2013–2014, 28 663 Nr. 55, Brief van de Staatssecretaris van Infrastructuur En Milieu

Steden, bedrijven, kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties zijn actief betrokken in het programma. Slimme en Gezonde Stad werkt in hoge mate vraaggestuurd. We sluiten aan bij de vragen en ontwikkelingen in de pilotsteden, waardoor er een scala aan projecten ontstaat. Gemeenschappelijke noemer is dat vanuit een integrale benadering wordt gewerkt aan de verbetering van de leefbaarheid.

De focus ligt op luchtkwaliteit en geluid. Uit oogpunt van milieu zijn deze twee thema's in hoge mate bepalend voor de kwaliteit van de leefomgeving en de gezondheid van burgers. Er is een open netwerk opgebouwd van meer dan vijftig steden. Het streven is om te experimenteren in een aantal pilotsteden. Met Eindhoven, Schiedam, Rotterdam, Groningen en Nijmegen zijn inmiddels intentieovereenkomsten gesloten; andere steden volgen snel. Samen met Utrecht werken we aan het opzetten van een living lab in het kader van de Agenda Stad. Een middel om groei, innovatie en leefbaarheid in Nederlandse steden te versterken.

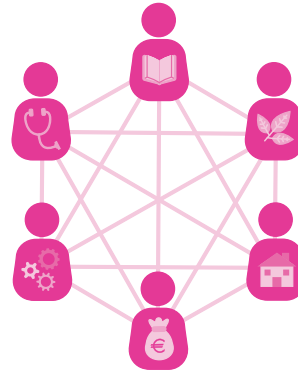
Het programma Slimme en Gezonde Stad loopt tot en met 2018. Er zijn samen met de leden van het netwerk vijf inhoudelijke thema's gekozen voor het programma. Via netwerkbijeenkomsten wordt gewerkt aan kennisoverdracht en -ontwikkeling. Dat het programma succesvol is, blijkt onder meer uit het feit dat deze bijeenkomsten goed bezocht worden. Ook ontvingen we een uitstekende respons op een door ons georganiseerde innovatiechallenge.

Mei 2016

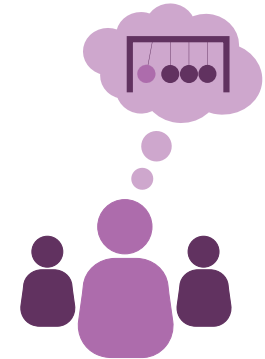
Thema's

Ruimtelijke planning & ontwerp

Integraal werken

Gedrag & motivatie

Meten en rekenen

Schoner verkeer & vervoer

- Binnenstedelijke herstructurering
- Andere ontwikkelprocessen
- Gezamenlijke belangen
- Integrale visies & ambities
- Ontwerpend onderzoek

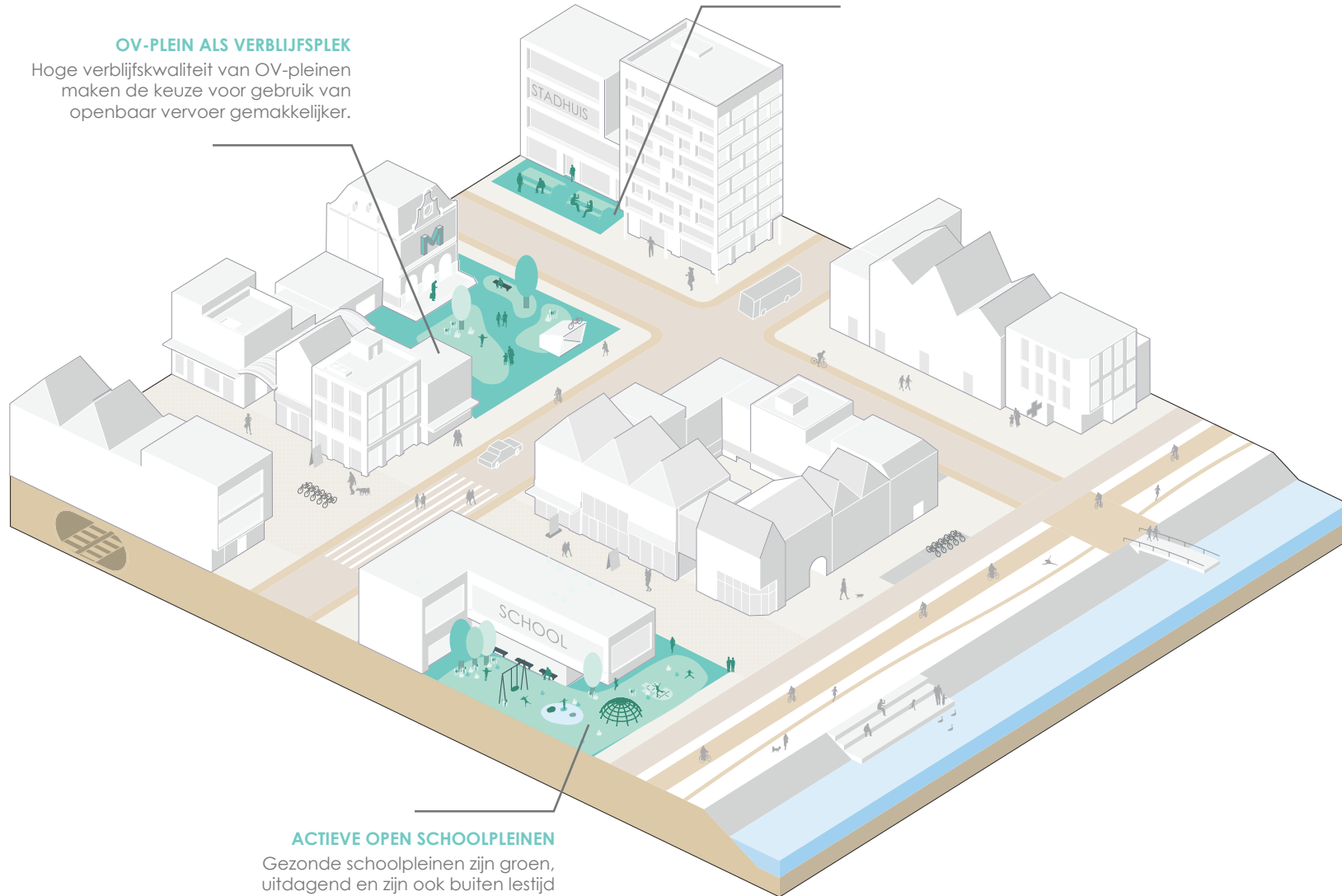
Ruimtelijke planning & ontwerp

WERKPLEKKEN BUITEN

Buiten werken, lunchen of vergaderen zorgt voor meer frisse lucht en opname van vitamine D.

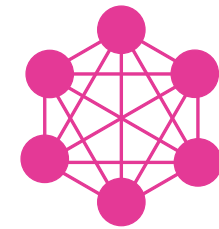
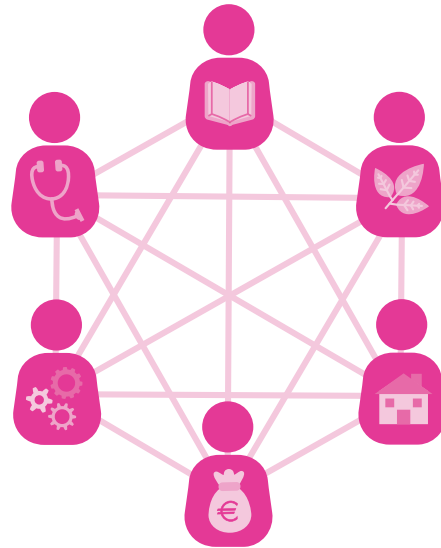
OV-PLEIN ALS VERBLIJFSPLEK

Hoge verblijfskwaliteit van OV-pleinen maken de keuze voor gebruik van openbaar vervoer gemakkelijker.

ACTIEVE OPEN SCHOOLPLEINEN

Gezonde schoolpleinen zijn groen, uitdagend en zijn ook buiten lestijd open zodat kinderen uit de buurt er kunnen spelen.

- Nieuwe samenwerkingsvormen
- Gemeentelijke organisatie
- Marktpartijen & burgers
- Innovatieve financieringsmodellen

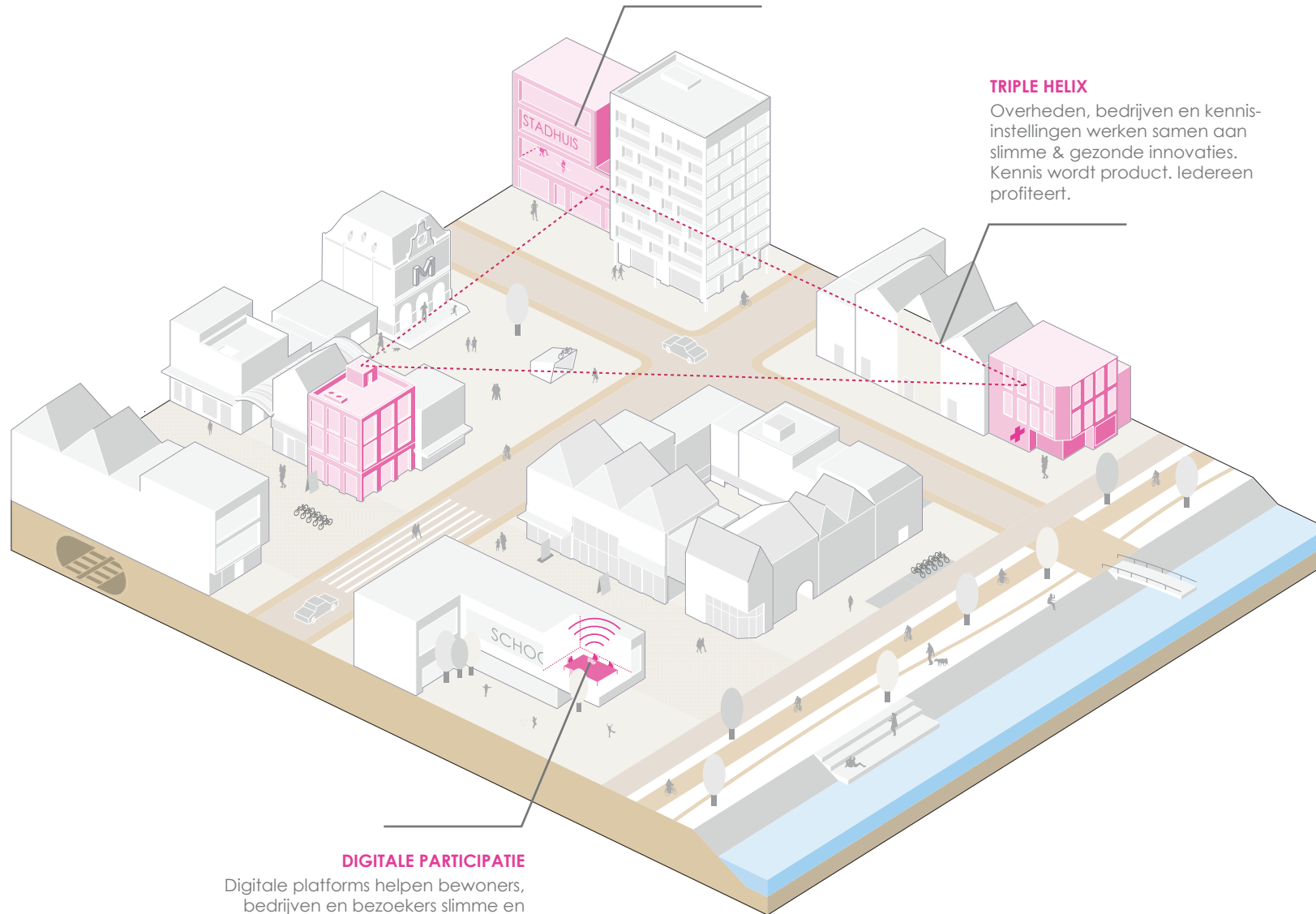
Integraal werken

GEZONDE OVERHEID

Steden, rijk en regio's wisselen in een continu programma kennis en ervaring uit en verdelen proefprojecten.

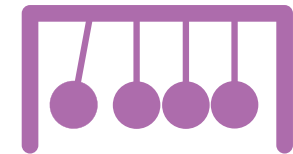
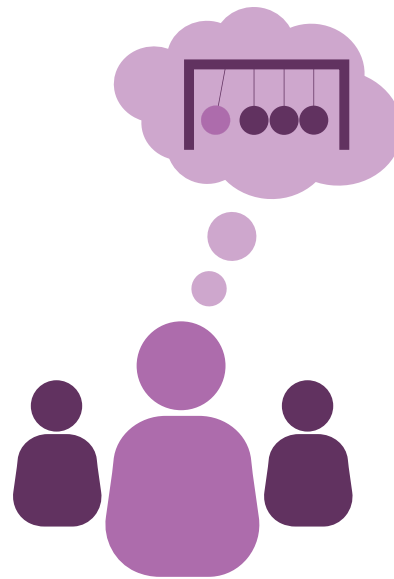
TRIPLE HELIX

Overheden, bedrijven en kennisinstellingen werken samen aan slimme & gezonde innovaties. Kennis wordt product. Iedereen profiteert.

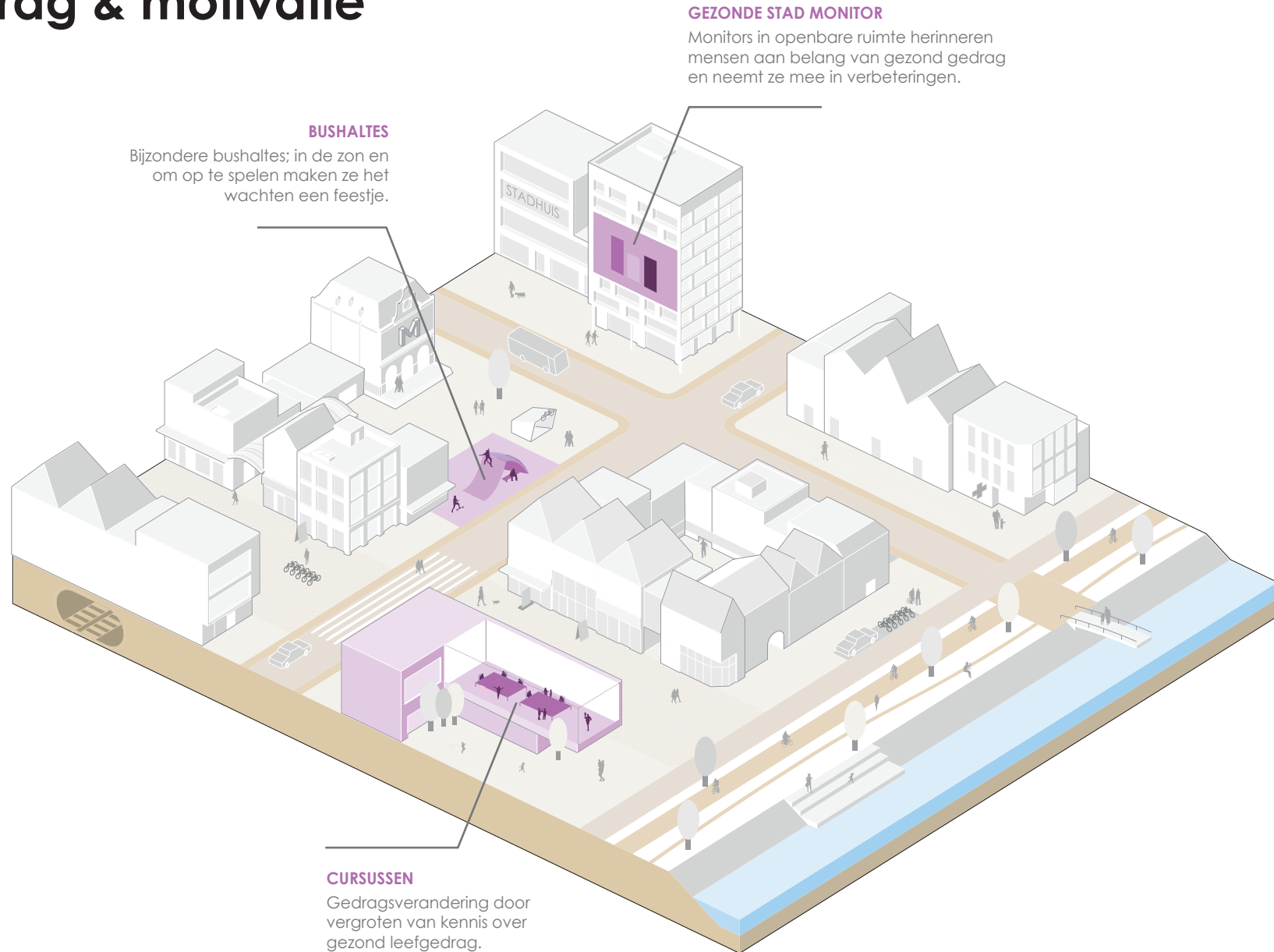
DIGITALE PARTICIPATIE

Digitale platforms helpen bewoners, bedrijven en bezoekers slimme en gezonde ideeën te delen en zich er omheen te organiseren.

- Voorspelbaar irrationeel
- Sociale gedragsnormen
- Extrinsieke prikkels
- 'Make it a habit'

Gedrag & motivatie

- Luchtkwaliteit
- Geluid
- Decentraal meten
- Combineren meetgegevens

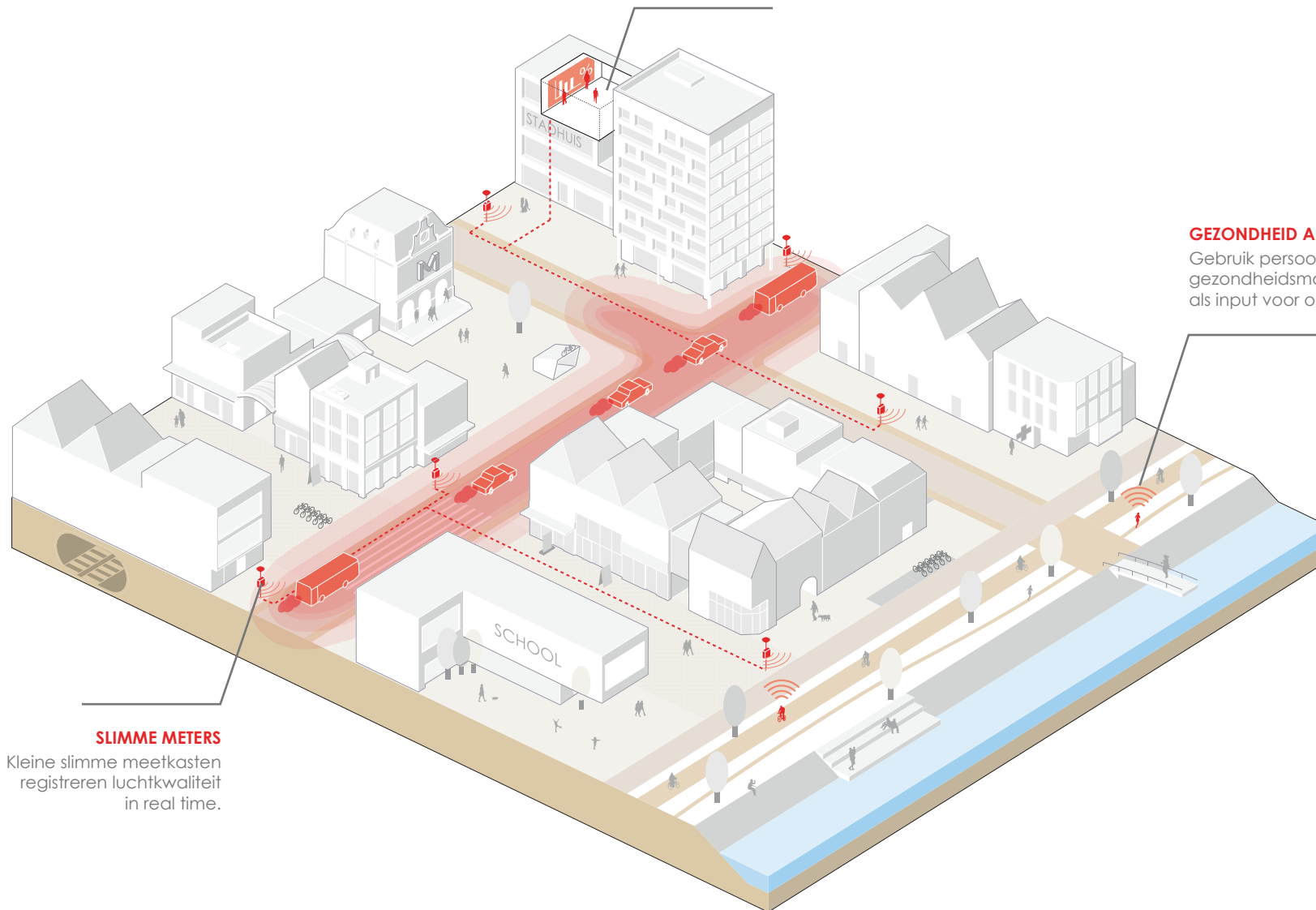
Meten & rekenen

MEETCENTRUM

Meetgegevens sturen bijvoorbeeld de afstelling VRI's: als luchtkwaliteit grenswaarden dreigen te overstijgen wordt verkeer via andere routes geleid.

GEZONDHEID APPS

Gebruik persoonlijke gezondheidsmonitors als input voor onderzoek.

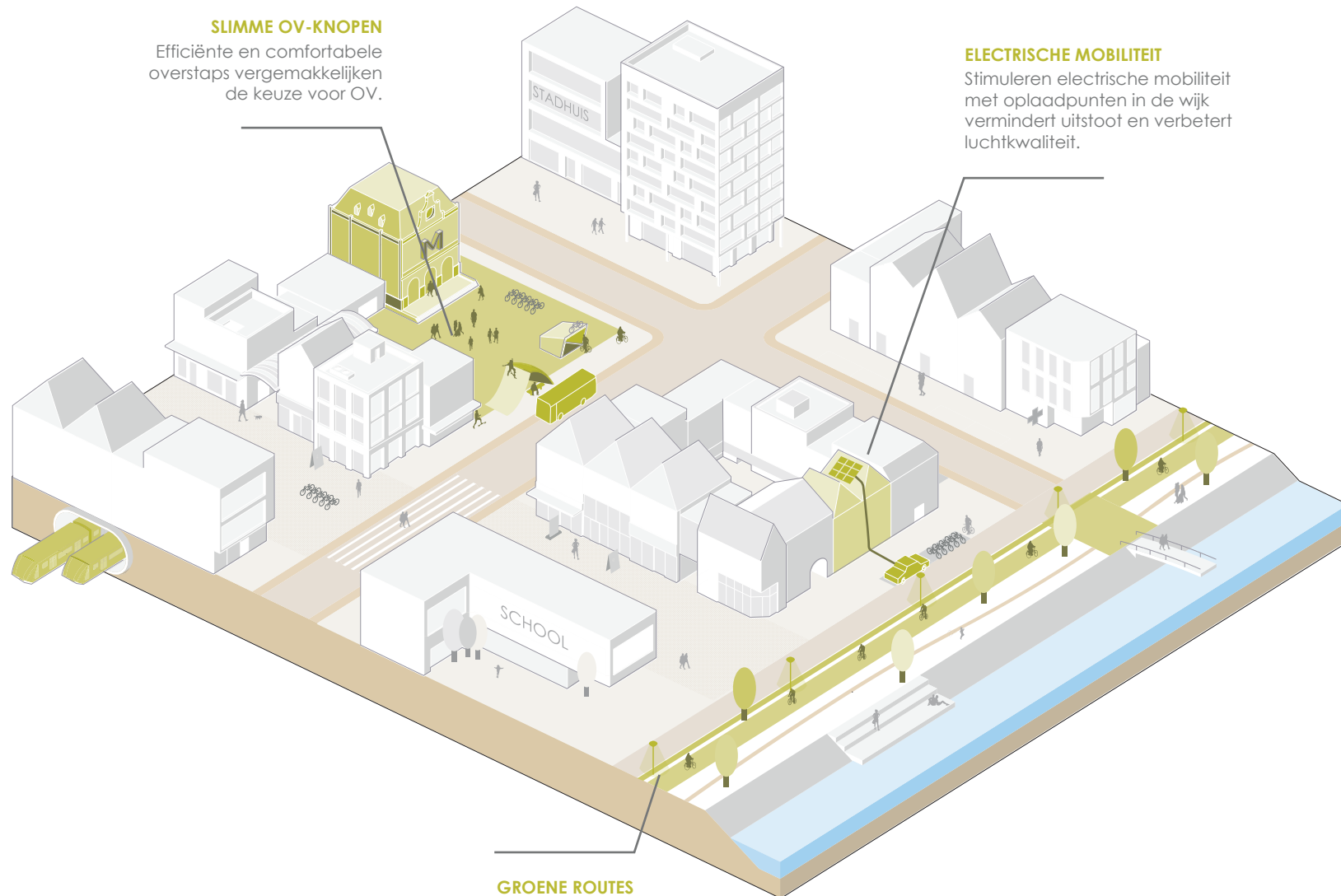
SLIMME METERS

Kleine slimme meetkasten registreren luchtkwaliteit in real time.

- Terugdringen uitstoot
- Zero emissie
- Electriche voertuigen
- Actieve mobiliteit

Schoner verkeer & vervoer

SLIMME OV-KNOPEN

Efficiënte en comfortabele overstaps vergemakkelijken de keuze voor OV.

ELECTRISCHE MOBILITEIT

Stimuleren elektrische mobiliteit met oplaadpunten in de wijk vermindert uitstoot en verbetert luchtkwaliteit.

GROENE ROUTES

Fietsroutes parallel aan - maar op afstand van - grote wegen zijn gezonder en maken fietsen sneller, veiliger en leuker.

Experimenten in pilotsteden

Vanuit het programma Slimme en Gezonde Stad worden afspraken gemaakt met steden om pilots uit te voeren als tastbare voorbeelden van de insteek en reikwijdte van het programma en van de manier waarop verschillende onderdelen elkaar versterken.

UTRECHT

DOEL: DE STAD ALS LIVING LAB:
'LEREN DOOR TE DOEN'.

HEALTHY URBAN BOOST

Start in stationsgebied 2e fase, nieuwe samenwerking en financieringsmodellen voor gezonde gebieds ontwikkeling: Smart Sustainable Districts.

HEALTH HUB UTRECHT SCIENCE PARK

Gezondheid gerelateerde economie en opleidingen, modelregio voor zelfmanagment.

OPSCHALING

Naar andere wijken, stadsdelen en steden.

UTRECHT AANTREKKELIJK & BEREIKBAAR

Meer verblijfsruimte. Verbreden stoepen. Minder asfalt. Bewoners ontwerpen mee.

FIETSSNELWEGEN & SNELFIETSRUTES

Brede en comfortabele fietsroutes waarop kan worden doorgefietst.

FIETSENSTALLING

Grootste fietsenstalling ter wereld op Utrecht CS voor 9.000 fietsen.

ZERO-EMISSIE STADSDISTRIBUTIE

Emissieloos bevoorraden binnenstad in 2020 en hele stad in 2025: bierboot, elektrische bezorgscooters, stop & drop locaties, elektrische deelauto's.

ENERGIE

Slimme oplaadpalen & WKO's, gezond duurzaam & betaalbaar wonen.

STADSLANDBOUW & DAKGROEN

Waardecreatie door recreatie, voedsel, ontmoeting, leefbaarheid, verbindingen, klimaatadaptatie. Stadsnatuur als waarde voor stadseconomie.

ROTTERDAM

DOEL: STEDELIJK VERKEERSPLAN:
MOBILITEIT IN DIENST VAN
LEEFBAARHEID EN ECONOMISCH
VESTIGINGSKLIMAAT.
GEZONDERE LUCHT: 40% MINDER
ROETUITSTOOT IN 2018.

STATIONSPLEIN

Het stationsplein als verblijfsplek.

SCHOUWBURGPLEIN

Seven square endeavour: een gezond,
gezellig en 100% klimaatneutraal
Schouwburgplein in 2030.

COOLSINGEL

naar een aantrekkelijke
Stadsboulevard met meer
verblijfsruimte.

PARKLETS

Parkeerplaatsen op maaiveld
worden terrassen.

EXPERIMENT

Vrachtwagenverbod
'S-Gravendijkwal.

STILLE WEGEN

Toepassing stil asfalt voor
minder geluidsoverlast.

SCHONE BINNENVAART

Walstroom & gedragsverandering.

GREEN DEAL 010

Zero-emission
stadslogistiek in 2020.

STIMULEREN ELECTRISCH RIJDEN

1400 elektrische oplaadpunten
in Rotterdam.

EINDHOVEN

DOEL: SLIMMER & GEZONDER
DOOR SAMENWERKING.

SAMENWERKING

Vanuit burgerinitiatief werken burgers, overheid, bedrijven en kennisinstellingen aan AiREAS.

MEER & BETER

Sinds 2014 meetkasten in de lucht. De slimme meetkast 'Airbox' meet meer en registreert real time.

GOEDKOPER & PRECIEZER

De AiREAS meetkast is veel goedkoper dan bestaande technieken. Meer kasten maken het mogelijk om inzicht te krijgen in lokale verschillen en kennis te verzamelen over omgevingsfactoren die vervuiling veroorzaken.

TOEPASSING: GROENE ROUTES

Gekleurde led-verlichting toont luchtkwaliteit.

TOEPASSING: DYNAMISCHE VERKEERSREGELING

Verkeerslichten op rood bij te veel vervuiling.

SUCCES

Vele andere steden willen AiREAS!

GRONINGEN

DOEL: FIETSEN VOOR EEN LEEFBARE, VEILIGE, BEREIKBARE EN ECONOMISCH VITALE STAD.

STRATEGIE

Gebruik maken van het zelforganiserend vermogen van de fietsers. Bijvoorbeeld: verkeerssituaties oplossen met oogcontact.

SLIMME ROUTES

Fietsroutes scheiden van auto-infra: comfortabeler, gezonder, sneller en aantrekkelijker.

FIETSRUTES PLUS

Snelle verbindingen met de regio.

TRANSFERIA

P+R uitgerust met ov-fietsen elektrische fietsen.

FEA

Fiets effect analyse (FEA) bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen.

FIETSPARKEREN OP ORDE

Nieuwe fietsenstalling station: 17.500 plekken.

VERWARMDE FIETSPADEN

Onderzoek en test cases voor verwarmde fietspaden door geo- en riothermie.

SCHIEDAM

DOEL: SLIMMER EN GEZONDER
DOOR INTEGRAAL WERKEN.

STATIONSGBIED

Werken aan een aantrekkelijk verblijfsgebied op en rond het station. Bereikbaarheidskwaliteit per spoor en weg als kans benutten en met elkaar verknopen.

GEZOND TUNNELDAK

Een park voor sport en recreatie op het tunneldak van de A4. Hierdoor ontstaat ruimte voor woningbouw op andere locaties in de stad.

A20-ZONE

Naar een integrale gebiedsagenda voor de ruimte rond de infrabundel spoor en snelweg. Verbeteren van de fysieke verbindingen tussen de wijken, met name voor de fiets. Verbinden van de wijken door het slim toevoegen van programma.

GEZOND HAVENFRONT

Samen met bedrijven werken aan een duurzame, innovatieve en economisch gezonde haven. Werken aan nieuwe verbinding tussen haven en stad.

NIJMEGEN

DOEL: STAD AAN HET WATER, GEZOND WONEN AAN DE BINNENHAVEN, SCHONE EN VEILIGE BINNENVAART

PARTNERSHIP

Samen met 'zustersteden' met Arnhem, Dusseldorf en Duisburg kennis en ervaringen delen en werken aan schone en gezonde binnenhavens en binnenvaart.

CITIZEN SCIENCE

Radboud Universiteit, gemeenten en burgers bundelen krachten en meten met kleine sensoren de lucht in de binnenstad.

ROETNORM

Het verbeteren van de luchtkwaliteit door instelling van roetnorm.

HOUTSTOOK-APP

Hoe kunnen we stoken in de stad zonder dat de burens er last van hebben? Mogelijk biedt een houtstook app een oplossing.

DE WAALSPRONG

Uitdaging is om het economisch belang van de druk bevaren rivier en het recreërende karakter optimaal naast elkaar te laten bestaan. Het nieuwe water biedt vele horeca, sport, natuur en andere recreatie mogelijkheden. Doel is de leefomgeving op groene, duurzame en gezonde wijze verder te ontwikkelen.

BOURGONDISCHE STAD

Nijmegen is een bourgondische stad. Evenementen zorgen soms voor hinder; samen zoeken we naar kennis en ervaring om beleid vorm te geven.

INTERNATIONAAL

Samenwerking met Duitse steden op gebied van gezondheid en luchtkwaliteit.

BETER BENUTTEN

Slim positioneren fietsinfrastructuur ten opzichte van drukke wegen en stimuleren fietsgebruik.

Netwerkbijeenkomsten

Samen met de steden en andere initiatiefnemers wordt tweemaandelijks een netwerkbijeenkomst georganiseerd met inspirerende sprekers en experts, afwisselende werkvormen en gelegenheid om kennis en ervaring uit te wisselen. Ook zijn het de steden zelf die het initiatief nemen om een bijeenkomst te organiseren.

Kennisontwikkeling

Slimme en gezonde Stad zet actief in op het ontwikkelen van nieuwe kennis en het uitdragen van die kennis op congressen en via publicaties.

- Bijdragen aan curriculumontwikkeling van opleidingen
- Bouwen aan een internationaal Partnership onder de Europese Urban Agenda
- Actieve deelname aan de Agenda Stad, ondermeer via het opzetten van een living lab
- Bijdrage toonzettende congressen, zoals de conferentie Building the Future of Health in Groningen in 2016
- Organiseren van challenges om te komen tot innovatieve ideeën die bijdragen aan de verbetering van de gezondheid en leefbaarheid in de stad.

Twitter: @slimmestad

LinkedIn: Slimme en gezonde Stad

Website: www.slimmeengezondestad.nl

Deze brochure is gemaakt door Posad Spatial Strategies (www.posad.nl) in opdracht van het ministerie van Infrastructuur en Milieu.

Ministerie van Infrastructuur en Milieu

**Slimme &
Gezonde Stad**

posad
SPATIAL STRATEGIES